

Gerçekçi sanattan yana, aydınlanma yolunda, insanın insanı sömürmediği, ayrımcılığın, ayrıcalıkların, din istismarı ve cinsiyetçi yaklaşımların olmadığı, eşitlikçi, barışçıl bir dünya istiyoruz... Tarafsız değiliz...

SARSINTI SÜRÜYOR!..

Sarsıntı Sürüyor!..	/ 1
Sarsılmaya Devam Ediyoruz!..	/ 2
Karartma Geceleri (Roman+Film)	
Aydın Karaküçük	/ 4
Katılımcı Yorumları	
Şükran Ceyhan	/ 8
Hüray Kılıç	/ 8
İsmail Balıkçı	/ 8
Kara Gün Dostu Kızılay	
Hüray Kılıç	/ 9
Gazi Meclis'ten Patrimonyalizme	
Gülay Yeşilipek	/ 11
Sevda'nın Seçimi (Öykü)	
Sevdiye Kurucu	/ 14
Portre Fotoğrafçılığı	
Ümit Alper Tümen	/ 18
Sevmediklerim (Şiir)	
Zeynep Alpaslan	/ 19
Aç Kollarını Güzel Çocuk (Şiir)	
Güldane Bulut	/ 19
1 Mayıs (Şiir)	
Nazım Hikmet	/ 20
Yerlerimiz (Şiir)	
Hasan Hüseyin Korkmazgil	/ 20
Duvar Yazıları	/ 21

SARSILMAYA DEVAM EDİYORUZ!..

6 Şubat Pazartesi günü olan depremler 11 ilimizi yerle bir ederken, aslında tüm yurdu derinden sarsıntıya uğrattı. O günden beri yaşadıklarımız toplumsal travmanın ötesine geçti. Ve bizler..

Sarsılmaya devam ediyoruz: Cumhuriyet'in kuruluşundan bugüne kadar sahip olduğumuz tüm kurumların aslında çok daha önce yıkılmış olduğunun somut gerçekleriyle karşılaştık...

Sarsılmaya devam ediyoruz: Afet denince akla ilk gelen Kızılay, ilk kalanmış enkazın altında... Çadır, gıda malzemesi satışlarıyla yarattığı skandalların ardından; son olarak kan stoklarının üç beş günlük ihtiyacı ancak karşılayacak düzeye düştü. Kızılay başkanı büyük bir pişkinlikle tweet atarak sağa sola laf yetiştiriyor, hala görevinden istifa etmiyor.

Sarsılmaya devam ediyoruz: Afet durumlarında ilk başvuracağımız konusunda bize güvenle pompalanan AFAD ortalarında yoktu. Başka kurumların çadırlarına, yardım turlarına, araç gereçlerine AFAD etiketi yapıştırarak göz boyamayı sürdürüyor.

Sarsılmaya devam ediyoruz: Hükümet ilk birkaç gün deprem bölgesinde olmadığını gayriresmi(!) olarak kabul etti. Helâllik isteyerek, aymazlığını suç olmaktan çıkarabileceğini düşündü. Her zaman olduğu gibi pembe tablolar çiziyor.

Sarsılmaya devam ediyoruz: Deprem yetmedi, sel de vurdu aynı illeri ve yine canlarımızı aldı... Kimi konteynerler yanlış yerleşim nedeniyle suya kapıldı ve insanlar boğuldu. Yine aynı beceriksizlik, aynı sorumsuzluk, aynı liyakatsizliğin nedeniyle yaşandı bunlar.

Sarsılmaya devam ediyoruz: Kış şartlarında depremden ağır kayıplarla çıkmış insanlara, asgari yaşam şartlarını sağlayacak geçici barınma alanları daha yapılamadı. İnsanlar ağır yağmur, sel ve soğuk altında çamurlar içinde derme çatma kendi yaptıkları barakalarda, en ilkel koşullarda hijyenden uzak, hayatta kalmaya çalışıyorlar... "Çadır" diye haykıran insanlar hâlâ var.

Sarsılmaya devam ediyoruz: Çocuklarını arayan aileler var, kimsesiz çocuklarımıza ne olduğu bilinmiyor. Kimi tarikatların gözden uzak kamplarına götürüldükleri duyuları var ve bakanlık yetkilileri hâlâ bir açıklama yapmıyorlar.

Sarsılmaya devam ediyoruz: Hiçbir tedbir alınmadan enkazlar; hafriyat kamyonlarıyla çadır kentlerin yakınlarına boşaltılıyor, halk asbest tehlikesiyle baş başa bırakılıyor.

Sarsılmaya devam ediyoruz: Deprem üzerinden üç aya yakın zaman geçmesine karşın enkaz kaldırma çalışmaları sürüyor, ölü sayıları verilmeye devam ediyor.

Sarsılmaya devam ediyoruz: Yaklaşan seçim depremin önüne geçmiş, yetkililer alelacele "mücbir şartlar" maddesine sığınarak ihaleler açmakta, bedelinin çok üstünde fiyatlarla ihaleleri sonuçlandırmakta, göz boyayarak temel atma törenleri düzenlemekte, depremedelere bu bedelleri uzun vadede bir ödeme planıyla teslim edeceğinin "müj-

desini" vermektedir. Oysa çadır ve konteyner gibi geçici barınma sorunları bile çözülebilmemiş değildir.

Sarsılmaya devam ediyoruz: Seçmen listeleri; deprem bölgesi için ayrı bir mevzuat oluşturulmadan alelacele askıdan indirildi. Vatandaş olmayan, kaçak göçmenlerin güncellenmemiş seçmen listelerinde oy verebilecekleri konusunda ciddi endişeler oluşmuşken yetkililer, bu konuda hiçbir açıklama yapmamaktadır.

Sarsılmaya devam ediyoruz: Deprem bölgelerinde hak gaspları arttı. Antakya'da deprem gerekçe gösterilerek dönüşüm uygulamalarıyla kültürel bir katliam gerçekleştiriliyor.

Tüm bunlar bize neyi gösteriyor? Laikliğin olmadığı liyakatsiz bir yönetim, her şeyden yoksundur. Temelleri bilime ve bilgiye dayanmadığı için yeteneksizdir, adil değildir... Yönetemez, nitelikli kurumları olmadığı için, her birimi işlevsizdir... O nedenle ülke temellerimizden sarsıldık ve sarsılmaya devam ediyoruz... Oysa demokratik ülkeler kanunlarla, hukukla yönetilirler. Helâllik istemek gibi dini referans taşıyan söylemlerle, sorunların çözüleceğini dayatmak günümüzün modern dünyasında akıl ve mantık dışıdır. Bu deprem bize gösterdi ki, yönetilemiyoruz ve suçlu arıyoruz. On binlerce canımız gitmiş... Bunun sorumluları başta yüklenici firmalar ve bu yapılaşmaya göz yumanlar hukuk önünde yargılanmalı, hesap vermelidir. Bu nedenle 14 Mayıs 2023'te demokratik olmayan bir seçime giderken bu bağınaz yönetimlerce daha fazla sarsılmayı REDDEDİYORUZ!!!

ROMAN + FİLM

08 Mayıs 2021 tarihinde irdelendi.

KARARTMA GECELERİ*

Rıfat Ilgaz

Aydın KARAKÜÇÜK

Sık sık duyduğumuz bir serzeniş vardır. "Bu filmin kitabını okumuştum. Çok daha güzeldi. Filmden o tadı alamadım." Çoğumuz bu saptamaya inanır ya filmi es geçer ya da kitabının peşine düşeriz.

Aslında burada atlanan çok önemli birkaç nokta vardır: Sanattaki yeniden yaratım konusu... Bir sanat yapıtının yarattığı duygu, estetik, ilham, düşünce... Adına ne dersenez deyin, insanlarda yeni duygular ve yaratım isteği doğurabilir. Bu çok normal hatta olması gerektir. Nitekim konu olarak bakıldığında topu topu yirmi otuz konu (aşk, savaş, dostluk, ...vb) olmasına karşın insanlık tarihinden bu yana sanatta yaratım sürmekte, yeni sanat yapıtları üretilebilmektedir. Bunun nedeni yeniden yaratım kavramı olup sanatçıların her bir konu için farklı bir izleği (tema), farklı bir biçimi veya farklı bir disiplini ele almalarıdır. Diğer bir nokta ise sinema ile edebiyatın birbirinden farklı sanat disiplinleri olmasıdır. Bir roman veya öykü, okuyucuda bir imgelem yaratır. Her okuyucu için bu imgelem farklıdır ve okuyucu estetik hazzını bu kendi yarattığı imgelem üzerinden alır. Sinemada ise izleyiciye hazır bir imgelem (perdedeki görüntü) sunulur ve izleyici bunun üzerinde estetik hazzını alır. Sonuçta bu

iki disiplini kıyaslamak hele yarıştırmak, işin doğasına aykırıdır.

Şimdi bu anlatmaya çalıştığımızı *Rıfat Ilgaz*'ın otobiyografik özellikler de taşıyan "Karartma Geceleri" romanında ve o romandan esinlenilerek çekilen *Yusuf Kurçenli*'nin aynı adı taşıyan filmine bakarak örnekleyelim.

Roman olarak "Karartma Geceleri"

Rıfat Ilgaz'ın birçok yapıtında gördüğümüz duru ve temiz anlatımı bu romanda da görüyoruz. Üçüncü tekil kişi üzerinden kurgulanan romandaki dil çok güçlü. Diyaloglar ve betimlemeler günlük dilde kullanılan tümcelerden oluşuyor ve su gibi okunuyor. Dahası olayların geçtiği dönem ayrıntılarıyla anlatılmış. Yazar 1944 İstanbul'unu elinizden tutup gezdireyor.

Ana karakterimiz Mustafa Ural bir öğretmen ve şairdir. Şiir kitabı toplatılır, gözaltına alınmak istenir. O da polisten kaçmaya başlar. 1944 sert kışının ortasında cadı avına benzer bir kovalamaca içinde yakalanmamaya çalışır Mustafa Ural. Bu gerilimli ortam, karakterimizin biçimlenmesi için önemlidir. Yazar bunu çok başarılı olarak yapmıştır. Hem çevresiyle hem de kendi iç dünyasında yaşadığı çatışmalarla daha yakından tanırız onu. Toplumcu bir şairdir ve vatanseverdir. Ama gün gelir yaşadıklarından ötürü bunu bile sorgular hale gelir. Yaşattıklarından ötürü eşi Şükran'a, küçük çocuğuna karşı suçluluk duyar. Ancak yine de kaçmayı sürdürür. Davasında haklıdır, suçsuzdur çünkü. En azından havanın yumuşadığı günlere ulaşmalı, veremi biraz daha hafiflemeli böylece polisin işkenceli sorgulamasına hazır hale gelmelidir. Mustafa Ural karakteri yakın tarihimizin az bilinen aydın tipidir.

Diğer karakterleri üç ana kümede toplamak gerekirse birinci küme Mustafa'nın en yakını olmalarına karşın onun en kısa sürede teslim olmasını, haklılığını savcıya ispatla-

RIFAT ILGAZ

karartma geceleri

masını isterler. Bu karakterler o günün politik yapısını çözemeyen, çıkarıcı, gerekirse sistemle iş birliği yapabilecek tiplerdir. En tehlikeli tiplerdir. Bir diğer kümeysse Mustafa'nın sanat çevrelerinden arkadaşları olup bir kısmı içeri alınmıştır. Bir kısmı da polisçe izlendikleri için onunla görünmekten, ona yardım etmekten çekinmektedir. Son küme ise ne olursa olsun Mustafa'ya ellerinden gelen yardımı yapmayı isterler. Ama çevrelerine karşı sorumlulukları vardır. Destekleri kısıtlıdır. Mustafa'yı yaşama bağlayan bu tipler olur. Sonuçta yazarımızca çevre koşulları, dönemin toplumsal yapısı iyi betimlendiği için buna bağlı olarak karakterler de gerçekçi tipler olarak karşımıza çıkmıştır.

Romanda Mustafa'nın yaşadığı en önemli çatışkı eşi Şükran'la arasındakidir. Şükran eşine destekler görünmesine karşın aslında

taşımakta zorlandığı bir yükün altındadır. Bunu da sık sık Mustafa'ya aktarır. Bu gerginlik yavaş yavaş aralarının açılmasına yol açar.

Mustafa'nın iç çatışması da romanda önemli bir bölümü kapsar. Mustafa kendini toplumcu bir şair, vatansever, hümanist olarak tanımlamaktadır. Sınıfsız bir toplum düşlemektedir. Avrupa'yı kasıp kavuran Nazi Almanya'sının etkisiyle ülkede güçlenen Türk milliyetçiliğin karşısında konumlanmıştır. Almanlar Türkiye'ye girerse Turancılar Almanları ilk karşılayanlar olacaktır. Bu nedenle kanundan kaçmaması, teslim olması ve suçsuzsa mutlaka serbest kalacağını ona dayatan eşi ve kimi arkadaşlarının etkisine zaman zaman kapılsa da bundan sıyrılmayı bilmiştir.

Bir diğer önemli çatışma insan doğa çatışmasıdır. Kentin ortasında bu çatışma yazarın ustaca kurgusuyla anlatıl-

mıştır. Mustafa kimi geceleri karlı sokaklarda yürüyerek geçirmiştir. Veremdir. Sıcak yerde olması gerekirken o sokağa çıkma yasağına karşın bekçilerle köşe kapmaca oynayarak İstanbul'u arşınlamış, kimi zaman inşaat kireç çukurlarında pardösüsüne sarılarak yatmıştır.

Yeri gelmişken romanda sık sık karşımıza çıkan canlandırmalardan da örneklerle söz etmek gerekir. Bu canlandırmalar hem anlatımı güçlendirmiş hem de romana ayrı bir tat katan gerilim, komedi gibi unsurları güçlendirmiştir.

"Konu değişir değişmez alacaktı voltasını. Bu dereden yeterince balık avlamıştı!"¹

"Sokağı dönünce, pencerenin teneke deliğinden fırlayan soba borusundan, kalkmaya hazır Haliç vapuru gibi dumanlar savrulduğunu gördü."²

"Bu ağın içine düşmemek için bütün du-
yularını tetikte bulundurması gerekiyordu.
Yürüyüşünü bile yolun ortasında sağlı sollu
dizilmiş sıra ağaçlara uyduruyordu. Açıkta
yrmektense ađaçtan ađaca ilerlemeliydi.
nden de geriden de bakan bu ađaçlar y-
znden kolay kolay grmemeliydi onu."³

Roman, Türkiye'nin çok önemli bir dne-
mini anlatmaktadır. İkinci Paylaşım Savaşı'nın
başlarında Türkiye'de milliyetçilik yükselmiş,
Almanları destekleyen Saraçođlu hükümeti
ynetimdedir. *Türk milliyetçiliđi egemen güç
olmuş, solcu yazar ve bilim adamları baskı
altına alınmıştır.* Milli Şef İnönü de bu duru-
ma seyirci kalmıştır. Vatansever birçok sanat-
i komünist damgası yiyerek içeri alınmakta,
iškenceden geçirilmektedir. *Sabahattin Ali,
Zekeriya Sertel* gibi solcu aydın, Turancı ba-
sınca hedef gösterilmektedir. Türk milliyet-
ileri Alman ordusunu halılar sererek bekler
durumdadır. Ama romanımızın geçtiği 1944
yıllarında savaşı sonu yaklaştı, Almanlar
yenilerek geri çekilmeye başlamıştır. Sağcı
basın bu durumu kabul etmekte zorlanmış,
bu geri çekilmeyi bir taktik zekâsı olarak
göstermeye çalışmıştır. Bu arada solcular

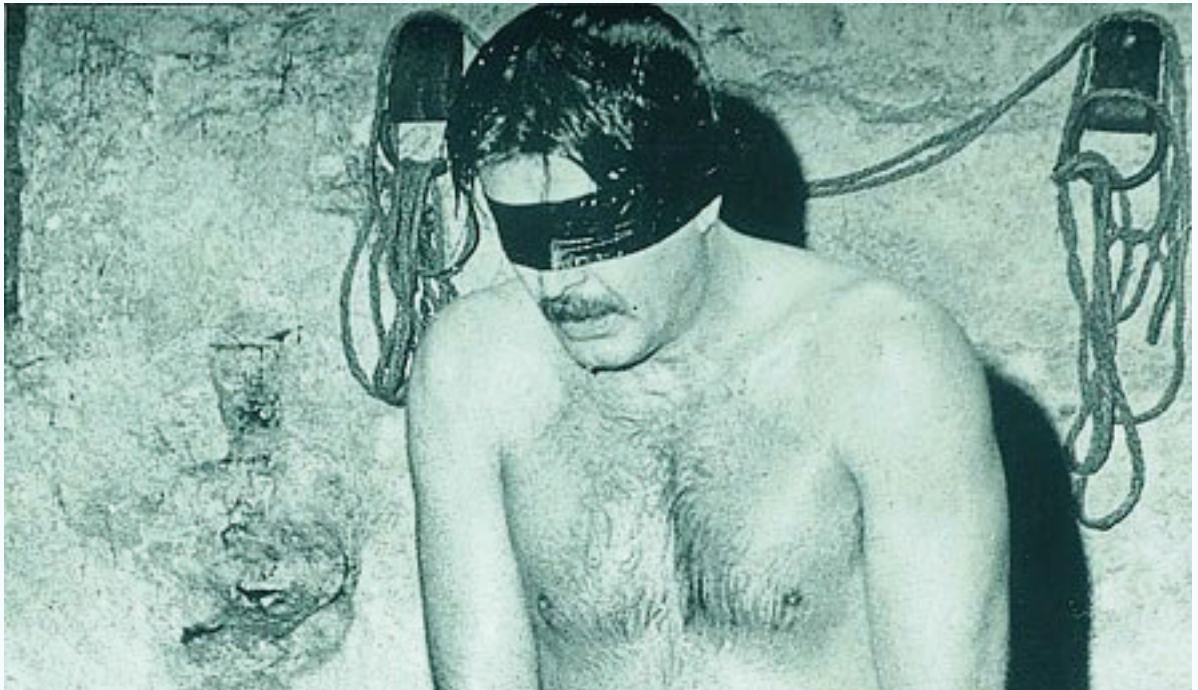
zerindeki baskı daha da artmıştır. Mustafa
Ural da bu baskıdan payına düşeni almak-
tadır. 1944 yılının bahar aylarında Saraođ-
lu hükümeti savaşı sonunu görmüş ve galip
devletlere yaranmak için göstermelik de olsa
milliyetçileri dizginlemeye, gözaltına alarak
kontrol etmeye çalışmıştır.

Romanda o dönemin toplumsal yaşama-
na ait günümüzde ilginç denebilecek unsur-
ları da görmekteyiz. Örneğin ezanın Türkçe
okunması, ekmek karnesi, hamam kültürü,
tramvaylar, kahvehanelerdeki sohbetler, a-
yın bile bulunamaması, kıtlık ve sokağa ık-
ma yasađı ile birlikte karartma geceleri...

Romanın izleği (teması) nedir diye sorar-
sak; Bugünü anlamak için geriye, 1944 ben-
zeri yıllara bakmak gerekir. Sınıflı toplumlar
faşizm, kapitalizm, sömürü gibi insanın onu-
runu ve emeđini ezen sistemlerin beşiđidir.
Bu toplumlar da ezilen ve cahil bırakılan her
zaman geniş halk kitleleridir.

Film olarak "Karartma Geceleri"

1990 yapımı "Karartma Geceleri" filmi-
nin senaristi ve yönetmeni *Yusuf Kurçenli*'dir.
Filmde Mustafa Ural'ı *Tarık Akan*, Şükran'ı da

Nurseli İdiz canlandırmıştır. Senaryo, romandan tıpa tıp alınmamış ancak gerek tema (izlek) gerekse de geçtiği dönem olarak ayındır. Bu anlamda yönetmen, romanın yazarının dünya görüşüne ve estetik kaygısına saygılı davranmıştır, diyebiliriz. Ama unutulması ki yönetmenin ya da senaristin bir kitaptan uyarılma yaparken bu saygınlığı sağlama gibi bir zorunluluğu yoktur. Dediğimiz gibi uyarılma aslında bir yeniden yaratımdır. Nitekim *Yusuf Kurçenli*, *Nuri Bilge Ceylan*'ın "Kış Uykusu"nda *Çehov*'un öykülerindeki diyalogları birebir alması gibi bir yola da sapmamıştır. Yaratıcılığını, özgünlüğünü ortaya koymuştur. Bu özgünlüğü filmin birkaç sahnesinde görüyoruz. Örneğin; romanın sonunda verilen sürpriz, filmde sona bırakılmamış akışta seyirciye gösterilebilmiştir.

Mustafa Ural filmde de polisten kaçan bir öğretmen şairdir. Suçu yine egemenlerce sakıncalı sayılabilecek şiir kitabı çıkarmasıdır. Film bazı temel mekan, karakter ve sahne farklılıklarıyla romandan ayrılmıştır. Eklenen karakterler bir Alman bilim insanı ile Parmaksız Hazım adlı işkenceci polistir. Oldukça işlevsel karakterlerdir bunlar. Örneğin, Alman bilim insanı o dönemin dünya düzenini anlatmaktadır. Nazi Almanya'sından kaçmış, Türkiye'de üniversitede ders vermektedir. Öğrencilerce çok sevilmesine, derslerine büyük ilgi gösterilmesine karşın yönetim onu komünist olduğu gerekçesiyle kadro vermemektedir. Nitekim bunu en iyi gösteren sahne polisin ona söylediği: "Ülkenize hemen dönün. Bizim komünistimiz bize yeter" demesidir. Parmaksız Hazım ise Mustafa gibi birçok insana acımasızca işkence yapmakta, insanların parmaklarını koparmaktadır.

Peki, neden bu sahnelere ve karakterlere gereksinim duyulmuş olabilir? Bunu sinemada iç çatışmaları göstermenin bir yolunun bu karakterler ve sahnelerden geçtiğini söyleyerek bir açıklık getirebiliriz. Romanda iç ça-

tışmalar önemli bir yer tutar. Mustafa Ural'ı kaçmaya yönelten itki, bu iç çatışmalarda gösterilmektedir. Sinemada iç çatışmayı göstermek oldukça zordur. Çünkü soyuttur. Oysa bilim insanı ve polisin varlığı ve kimi sahneler Mustafa Ural'ın içinde bulunduğu faşizan dünyayı anlamasına yol açmış ve onu kaçmaya yöneltmiştir. İtki perdede somutlaşmıştır.

Genel olarak bakıldığında film romana kıyasla daha sert sayılabilir. Bu sertliği polisin ev aramasında, insanları sorgulama biçiminde, işkence yapmasında görmektediriz. Romanda ise Mustafa Ural çok zor koşullar altında hapisanededir ama bir fiske bile yememiştir. Yazar faşizmi gizliden duyumsatmayı istemiştir. Yine bir avcılar kahvesi bölümü romanda uzun uzun verilmektedir. Bu bölümde Mustafa Ural avcılarının kendi aralarındaki konuşmalara kulak misafiri olmuş, avlanan domuz ile kendini özdeşleştirmiştir. Filmde bu bölüm çok kısa bir sahnedir. Ama serttir. Polis o kahvede bir esrar satıcısını yakalamıştır ama o satıcıyı fark etmedi diye kahveciyi de dövmüştür. Sonuçta Mustafa Ural hem romanda hem de filmde bu bölümle kendini çaresiz ve tehlikede hissetmiştir. Sonuç olarak iki anlatım biçimi de amacına ulaşmıştır. Ama filmde fazladan faşist polisler vardır.

Filmin temasına gelirsek romanla kısmen örtüştüğünü söyleyebiliriz. Türkiye'deki faşizan yönetim dünyadaki örneklerinden bağımsız, yıllardır sürmektedir. Bu gidişle sürmeye de devam edecektir. Kökten milliyetçi olmamak, vatansever olmaya engel değildir.

* Rifat Ilgaz, *Karartma Geceleri*, Çınar Yayınlar, İstanbul, Kasım 1990, 6. Basım.

Dipnotlar

- 1- a.g.e Sayfa 129
- 2- a.g.e Sayfa 193
- 3- a.g.e Sayfa 134

Katılımcı Yorumları

Şükran CEYHAN - Karartma Geceleri Rıfat Ilgaz'ın en etkileyici toplumsal gerçekçi romanlarından. Roman, İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasal ve sosyoekonomik zorluklarıyla birlikte, yazdığı şiir kitabı toplatılan ve hakkında yakalama kararı çıkarılan öğretmen Mustafa Ural'ın yakalanmamak için kaçışını anlatmaktadır. Kahramanın; İstanbul'un soğuk, karanlık gecelerinde sokaklarda yaşadığı zorlukları yüreğimiz ağzımızda, biz de roman kahramanı ile birlikte bire bir yaşıyoruz. Savaş nedeniyle geceleri karartma uygulanması, karneyle ekmek alınması, birçok zorunlu gıda ve sanayi mallarının karaborsada olması, toplumda karaborsacılık ve fırsatçıların türemesi, sınıf çatışması ilmek ilmek işlenir. Ülkenin, savaş yanlısı ve savaş karşıtı olarak kutuplara ayrılması... Bunun sonucu komünizm tehlikesi adı altında yazar, şair ve aydınlarına uygulanan baskı ve yasaklar... Mustafa Ural'ın, aydın sorumluluğundan ödün vermemek adına çevresi ve arkadaşlarıyla yaşadığı çatışmalar ekseninde o günlerin Türkiye'sini Rıfat Ilgaz, en gerçekçi şekilde anlatır.

Hüray KILIÇ - Rıfat Ilgaz, kendi yaşadığı dönemin karanlığını bu romanda göstermiş. Hem İkinci Paylaşım Savaşı sırasında ülkede uygulanan karartma hem de inatla aydınlanmaya karşı çıkan, karanlıkta kalmak için direnen karanlık insanlar...

Bir edebiyat öğretmenin yazdığı şiir kitabı ve ona çekirtilenler. Ne adam öldürmüş ne de bir yere bomba atmış, yalnızca şiir yazmıştır.

Karartma Geceleri romanı güncelliğini koruyor. Tarihler değişiyor ama insanın insana yaptığı zulüm değişmiyor. Aydınların çektikleri değişiyor. Bizi yöneten zihniyet değişmiyor...

İsmail BALIKÇI - Rıfat Ilgaz'ın otobiyografi niteliğindeki Karartma Geceleri, 2. Paylaşım Savaşı'na girmemiş ancak savaşın etkisinden kaçmamış olan 40'lı yılların Türkiye'sinde sansüre uğrayan Mustafa Ural karakteri üzerinden işlenmiştir. Yalın ve anlaşılır bir dille yazılan kitapta dönemin baskıcı havası çok iyi yansıtılmıştır. Savaş sırasında şehirlerin bombalanma ihtimaline karşın uygulanan karartmaları, halkın en temel ihtiyaçlarını dahi karşılama konusunda yaşadığı sıkıntıları, hükümetin halk ve halkı bilinçlendirmeye yönelik çalışmalar yürüten aydınlar üzerindeki baskı ve zulmünü, aydınların düştükleri sıkıntıları göz önüne sermiştir. Dönem hakkında oldukça yoğun bilgiye sahip olabileceğimiz romanda dönem Türkiye'sinde ekmek, şeker, yakacak gibi temel ihtiyaç maddeleri karneye bağlanmış çay ve kahve gibi ürünler temin edilememektedir. Millî Şef dönemi, sıkıyönetim koşulları, Varlık Vergisi'nin, Avrupa'da süren savaşın ve faşizm dalgasının ülkemizdeki etkileri gibi konularda kaynak niteliğindedir.

Bir öğretmen olan Mustafa'nın şiir kitabının toplatılması üzerine polisten kaçış serüvenini anlatan eserde yakın çevresinin bu kaçış sırasındaki tavırlarına şahit olur. Özellikle karısı Şükran ve arkadaşı İhsan'ın tavırları şüphe çekici düzeydedir. Komşu kızı Ayten ise daha omurgalı bir davranış sergiler. Kitabın finalinde ise polise yakalanan Mustafa'nın savcıya sevk olduğunda, onu kötü bir sürpriz beklemektedir.

Sonradan beyaz perdeye de uyarlanan romanın, film senaryosunda ana metine sadık kalınmış, başrolüne de Tarık Akan hayat vermiştir. Filmdeki karanlık ve kasvetli sahneler, romanın aktarmak istediği düşünce ve dönemin baskıcı yaşantısını çok iyi aktarmıştır.

KÜLTÜR

Kara Gün Dostu Kızılay

Hüray KILIÇ

Çocukluğumuzun KIZILAY'ı... İlkokulda sarı zarflarla bağış topladığımız, Kızılay Kolu olmak için birbirimizle yarıştığımız çocukluğumuzun Kızılay'ı.

Görevleri arasında;

“• Doğa olaylarında zarar görenlere çadır, battaniye, giysi ve yiyecek yardımı yapar, bunları önceden depo eder.

• Yoksul, kimsesiz ve düşkünler için aşevi açar.

• Sağlık merkezleri kurar, kurduğu kan bankasıyla halkın yaptığı kan bağışını kabul eder, gereksinme duyanlara verir.

• Savaşta geçici sağlık merkezleri kurar.

• Gezici sağlık merkezleri kurar.” Kızılay'ın

web sitesinde böyle yazılı olmasına karşın, son yaşadığımız 6 Şubat Depremi'nde çadırları, battaniyeleri satan, eski giysi ve yiyecekleri partizanca dernek ve vakıflara peşkeş çeken, liyakatsiz bir kişi olan *Kerem Kınık*'in başında olduğu bir *Kızılay* olarak gördük. Holdingleşmiş, kamu kurumundan çıkmış, kâr amaçlı çalışır olmuş... Biz hâlâ çocukluğumuzun *Kızılay*'ı sanıyorduk. Ne zaman ki 6 Şubat'ta on bir ilimiz yerle bir oldu, o zaman gördük, gazetecilerin araştırmasıyla da ortaya çıktı. Acımızın üzerine acı yaşattılar bizlere. Enkazdan kurtulan insanlar günlerce aç, susuz yardım bekledi.

Kurulduğu 1868 yılından bu yana toplumsal dayanışmayı sağlamak, sosyal refahın gelişmesine katkıda bulunmak, yoksul ve muhtaç insanlara barınma, beslenme ve sağlık yardımı ulaştırmak için önemli görevler üstlendiğini sandığımız *Kızılay* artık ticaret yapıyor para kazanıyor, partizanca davranıyor. Neoliberal politikalarla yıllardır ülkemizi yöneten iktidarın *Kızılay*'ı getirdiği noktadır bu durum. Yaşanan felaketlerde yardımlar yapsın diye halkın bağış yaptığı *Kızılay*, şimdi tam bir arpalığa dönüşmüş durumda. Web sitesine baktığımızda yurt dışında da neler neler yapılmış. “Kimlerin cebine aktı bu para-

Çocuk gözüyle Kızılay

lar acaba?" demekten kendimizi alamıyoruz. Örneğin: 2004 yılında Endonezya, Sri Lanka, Tayland ve Malezya'yı etkileyen depremde 2005 yılında Sri Lanka'ya 450, Endonezya'ya 1050 konut inşa ederek iki Türk köyü kurmuş. Yine aynı yıl Pakistan'a bir sahra hastanesi, iki fırın ve iki sondaj makinesi kurulmuş, 61,750 tonluk tıbbi malzemeyle ilaç ve çeşitli malzemeler ulaştırılmış.

2008 yılı Filistin iç savaş koşullarında Gazze şeridine 540.000\$ tutarında insani yardım malzemesi göndermiş.

2010 yılında Haiti depreminde 200 çadır, 2000 battaniye, 1000 ceset torbası, 145 mutfak seti, 3 afet uzmanı, bir psikolog göndererek bir çadır kent kurmuş.

Yine 2010 Yılında Moğolistan'daki sert kış koşullarında 3750 battaniye, 5000 uyku tulumu, 250 gıda kolisi ve bir afet müdahale uzmanı göndermiş.

Oysa 6 Şubat depreminde vatandaşlarımız neler yaşadı...

Kızılay için gazetelerde bizi şaşırtan bir haber de; *Ankara Başkent Gaz* vergi kaçırmak için *Kızılay*'la yaptığı bir protokolle paranın *Ensar Vakfı*'na bağışlanmasını sağlıyor. Yani şimdiye kadar bağış yaptığımız *Kızılay*, *Ensar Vakfı*'na bağışta bulunuyor. *Kızılay* bunu yalanlamıyor, üstelik bağış belgesini de paylaşıyor.

Kızılay'ın depremden sonraki yüzünü gördük. Çadır, konserve, eski giysi ticaretiyle, hastanelere verdiği kanın satılmasıyla ve de başındaki liyakatsiz *Kerem Kınık*'ın çelişkili açıklamaları, sosyal medyadaki ipe sapa gelmez polemikleriyle ve beş kurumdan aldığı maaş ve huzur haklarıyla anılacak. *Kerem Kınık*, o koltukta oturdukça, yeniden yalnızca yardım yapan bir hayır kurumu olarak yapılandırılmadıkça *Kızılay*'ın düzeleceği yok.

Değişim şart... Değiştirmekse bizlerin elinde...

Gazi Meclis'ten Patrimonyalizme

Türkiye'de Parlamenter Sistemin
Tarihsel Gelişimi

Gülay YEŞİLİPEK

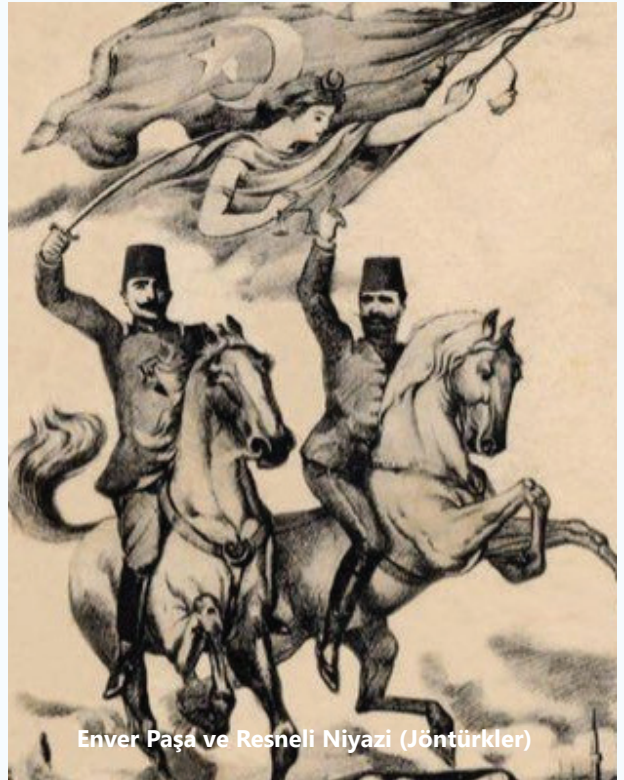
Bugünlerde hemen herkesin ortak görüşü 14 Mayıs seçiminin Türkiye'yi bir yol ayrımına getiren, geleceğimiz açısından bir karar seçimi olduğudur. Türkiye ya hukukun üstünlüğünün geçerli olacağı bir demokrasi yolunda ilerleyecek ya da tek adam yönetimi olan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ni sürdürecektir. Bu düzen devam ederse bugün yakındığımız toplumsal sorunlarla yaşamayı sürdüreceğiz demektir.

Türkiye'nin, yaklaşık 150 yıldır anayasal bir düzene, parlamenter sisteme, demokratik yönetime ulaşma çabasında önemli bir yol katettiğini düşünüyorum. Bu uğurda çok acıların çekildiği bir geçmişimiz var. Kişiler gibi toplumların da yaşadıklarından öğrendiğini düşünüyorum. İnanıyorum ki, insanlarımız artık hukuksal bir düzen içinde daha iyi yönetilmek, dahası yönetimde söz hakkının olmasını geçmişe kıyasla daha fazla istemektedir.

Parlamenter sistem, demokrasi düşünceleri gibi birçok gelişmeler gibi bize Batı'dan gelmiş olmasına karşın insanlığın ortak birikimidir. Batı'daki gelişime çok kısaca değinirsek: Tarihsel süreç içinde mutlak gücü elinde tutan yöneticinin otoritesini sınırlamaya yönelik ilk adım İngiltere'de gerçekleşmiştir.

Mutlak yönetim gücünün kaynağını Tanrı'dan aldığı iddia eden kralın, keyfi yönetimini, iktidarını sınırlandırma amacıyla feodal aristokrasi ayaklanır. İmzalanan *Magna Carta* (Büyük Sözleşme-1215) İngiltere'de anayasal monarşinin başlangıcı olarak kabul edilir. Daha sonraki yüzyıllarda, Aydınlanma ve Sanayi Devrimlerinden sonra gelen İngiliz, Amerikan ve Fransız Devrimleri, hep insanların daha eşitlikçi, özgürlükçü bir toplumda yaşama isteğine, kendi kendini yönetme yolunda ilerlemesine, parlamenter sistemin gelişimine büyük katkıları olmuştur.

Bizim açımızdan parlamenter sistemin gelişimine bakarsak; anayasal nitelikte ilk girişim 1808 yılında imzalanan *Sened-i İttifak* kabul edilir. Osmanlı Sadrazamı *Alemdar Mustafa Paşa*'nın davet ettiği ayanlarca imzalanan bu belge bir sözleşme niteliğindedir. Daha sonra Padişah *II. Mahmut*'un da imzaladığı bu belgeye göre, ayanlar padişahın otoritesini ve mutlak vekili sadrazama itaat etmeyi kabul ederken, kendi yönetimlerin-

deki asayişe, vergilerin ezici olmamasına dikkat etmeyi taahhüt etmişlerdir. *Sened-i İttifak*, Osmanlı İmparatorluğu'nda mutlak iktidarın sınırlandırılabilceği düşüncesini ortaya koyması bakımından önemlidir.

Batı'nın Aydınlanma ve Sanayi Devrimleri sonucunda hızla ilerlemesi karşısında birçok alanda geri kalan Osmanlı'da, 1839'da imzalanan *Gülhane Hattı Hümayun* ve 1856'da imzalanan *Islahat Fermanı* ile temel haklar alanında kimi iyileştirmeler yapılmıştır. Osmanlı Devleti'nin ilk anayasası 1876 ilan edilen *Kanun-i Esasi'dir*. Bu aşamaya gelmesinde de Genç Osmanlılar hareketi önemli bir etkisi olmuştur.

1876 Anayasası gerçekte padişahın zaten elinde tuttuğu yetkilerinin bir anayasayla meşrulaştırılması işlevini görmüştür. Meclis-i Mebusan bu sistemde seçimle gelen tek organdır. Seçimlerde oy kullanma hakkı erkeklere verilmesinin yanı sıra vergi ve servete dayalı kısıtlamalar da konulmuştur. Anayasada, Tanzimat Dönemi (*Gülhane Hattı Hümayun* ve *Islahat Fermanı*) kazanımlarının korunmasının yanı sıra yargının bağımsız mahkemelere bırakılması da vardır.

19 Mart 1877'de açılan ilk Osmanlı parlamentosunu Padişah *II. Abdülhamid* kısa süre sonra 14 Şubat 1878'de, Osmanlı-Rus Savaşı'nı neden göstererek kapatır. Padişaha parlamentoyu kapama yetkisinin verilmesi, *Kanun-i Esasi'nin* en zayıf niteliğidir. Anayasa da askıya alan *II. Abdülhamid*, mutlak iktidarını 30 yıl sürdürür.

Osmanlı'nın Avrupa karşısında hem toprak kaybederek gerilemesi hem de toplumsal ve ekonomik gelişim açısından geri kalması karşısında, Osmanlı aydınlarının mutlakiyetçi yönetime karşı muhalif hareketleri artar. Muhalifler, *Jön Türkler* olarak daha sonra da *İttihat Terakki Cemiyeti* (İTC) çevresinde ör-

gütlenirler. *İTC'nin* teşvikiyle Makedonya'da başlatılan, anayasal düzeni talep eden isyan sonucu, *II. Abdülhamid*, 24 Temmuz 1908'de anayasayı yürürlüğe koyduğunu ve meclisi yeniden açacağını ilan eder.

Siyasal tarihimizde, *II. Abdülhamid'in Kanun-i Esasi'yi* bu biçimde 30 yıl arayla iki kez ilan etmesi, I. Meşrutiyet ve II. Meşrutiyet olarak adlandırılır. İlk kez çok partili (İTC ve Ahrar Fırkası) siyasal yaşama geçilirken, 1908'de yapılan seçimlerde oy verme hakkı

yalnızca 25 yaşına gelmiş, vergi veren erkek-
lere tanınmıştır.

I. Paylaşım Savaşı sonunda yenik kabul edilen Osmanlı Devleti başkenti İstanbul 16 Mart 1920'de işgal, 11 Nisan 1920'de de Meclis-i Mebusan feshedilir. Anadolu'da direnişi örgütleyen *Mustafa Kemal*'in öncülüğünde 23 Nisan 1920'de Ankara'da Büyük Millet Meclisi (BMM) açılır. Ankara'ya gelebilen Meclis-i Mebusan üyeleri yanı sıra bölgelerden yeni seçilen üyelerle açılır Meclis. Bugün bile *Gazi Meclisi* olarak anılan BMM, Kurtuluş Savaşı'nı yönetmiş bir meclistir. Bu açıdan dünyada tek örnektir. Savaş ortamında hazırlanan *Teşkilat-ı Esasiye Kanunu*, 20 Ocak 1921'de kabul edilir. *Teşkilat-ı Esasiye Kanunu*, bir çerçeve anayasasıdır, yani *Kanuni Esasi*'nin bu anayasa ile çelişmeyen hükümlerinin yürürlükte olduğu kabul edilmiştir. Kuvvetler birliği ve meclis hükümeti sistemi kabul edilmiştir. En önemli maddesi: "Egemenlik, kayıtsız şartsız millete aittir" olduğunun belirtilmesidir. İktidar gücü bir nedandan alınıp halka verilmiştir.

Cumhuriyet kurulduktan sonra daha kapsamlı hazırlanan 1924 Anayasası'nda seçimlerde oy kullanma hakkı, 18 yaşını bitiren erkek yurttaşlara verilmiştir. "Çağdaş uygarlık seviyesi"ne ulaşmak, *Mustafa Kemal Atatürk*'ün yani kurucu iradenin Türkiye için koyduğu hedefti. Bu açıdan toplumsal gelişimin altyapısını oluşturmak için atılan en önemli adım ise 1926'da kabul edilen *Medeni Kanun*'dur. Kanun, hukuk önünde tüm yurttaşların eşitliğinin sağlanmasına karşın, kadınlara seçme ve seçilme hakkı ancak 1934'te tanınır. Bu konuda atılan ikinci büyük adım laiklik ise 1937'de anayasaya girer. 1946'dan itibaren tek partili sistemden çok partili sisteme geçerken bir anayasa değişikliği yapmamıştır.

Mayıs 1950'de iktidara gelen *Demokrat Parti* on yıllık iktidarında söz verdiği özgürlükçü bir yönetim yerine gittikçe artan baskıcı bir yönetimi tercih etmiş, 27 Mayıs

1960 askeri müdahalesiyle son bulmuştur. Bir Kurucu Meclis çalışmasıyla oluşturulan 1961 Anayasa'sı 9 Temmuz 1961'de halk oylamasıyla kabul edilir. İlk kez TBMM çatısı altında iki senatolu (450 üyelik Millet Meclisi ve 150 üyelik Cumhuriyet Senatosu) bir yapı vardır artık. *1961 Anayasası*'nın toplumsal gelişmeye en belirgin katkısı, sosyal devlet ve sosyal adalet ilkelerinin yanı sıra sosyal haklara da yer verilmiş olmasıdır. Anayasal kurumlar olarak *Devlet Planlama Teşkilatı* (DPT) ve *Anayasa Mahkemesi* (AYM) 1961 Anayasası'nın getirdiği yenilikler olmuştur.

1970'lere doğru, özellikle işçi örgütlenmelerinin güçlenmesi karşısında, "Sosyal uyanış ekonomik gelişmeyi aştı..." düşüncesinde olanlarca önce 12 Mart 1971, daha sonra da 12 Mart 1982'de yapılan askeri darbeler, 1961 Anayasası'nın getirdiği demokratik hakları, örgütlenme özgürlüklerini ortadan kaldırdı. Kurucu Meclis'in hazırladığı *1982 Anayasası* halk oylamasında kabul edildi. Bu baskıcı rejimin, neoliberal politikaların yani *24 Ocak Kararları*'nın uygulanabilmesi için gerekli ortam için oluşturulduğu ileri sürülür.

1982 Anayasası, rejim değişikliğine neden olan *16 Nisan 2017 Referandumu*'na kadar yaklaşık 18 kez değişikliğe uğramıştır. 1995 ve 2001'de yapılan değişikliklerle temel hak ve özgürlükler genişletilmiştir. Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçilmesi 2007'de yapılan değişiklikle sağlanmıştır. *Anayasa Mahkemesi* ve *HSYK*'nın yapısını değiştiren 2010 değişiklikleri ise yargı bağımsızlığını ortadan kaldıran, bugünlere gelmemize neden olan değişiklikler olmuştur.

Bugün "Partili Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi" olarak adlandırdığımız sistemle Türkiye'de rejim değişikliği yaşanmış, parlamenter sistemden çıkmıştır. *16 Nisan 2017 Referandumu*'yla sistem değişikliğinin yüzde 51 gibi kıl payı bir oranla kabul edilmesi, özellikle de seçimin bitiş saatine yakın *YSK*'nın "1,5 milyon mühürsüz oy pusulasının geçerli sayılmasına" ilişkin kararı, "Atı

alan Üsküdar'ı geçti" söylemleri, bu referandumun gerçekten halkın iradesini yansıtmadığı konusunda şüphelerimizi, endişelerimizi artırmıştır..

"Partili Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi" nasıl bir sistem olduğunu açıklayan en iyi kavram *Patrimonyalizm*'dir ya da *Sultanizm*'dir. Prof. Dr. *Ersin Kalaycıoğlu*, bugünkü yönetim biçimini *Patrimonyalizm* olarak adlandırıyor. (*Patrimonyalizm – babanın aile içindeki otoritesinin siyasal düzlemdeki karşılığı olan yönetim biçimi. Sultanizm olarak da adlandırılan patrimonyalizme sultan ülkeyi kişisel takdirine ve geleneğe dayalı olarak yönetir. Patrimonyalizmde ülke toprakları sultanın özel mülkü, yönetim aygıtını oluşturan bürokrasi ise sultanın kişisel hizmetçileri kabul edilir.*) Bu sistem Cumhurbaşkanına Kanun Hükmünde Kararnamelerle (KHK) yürütme yetkisini vermiştir. Tek adamın kararlarına dayalı bu KHK'lerle bir gecede hayatımızı etkileyen çok önemli konularda kararlar verildiğini gördük. Bunun en iyi örneği, kadınları şiddete karşı koruyan, 2011'de TBMM'de kabul edilen "İstanbul Sözleşmesi"nden bir gecede KHK'yle çıkılmış olmasıdır.

Son beş yıldaki uygulamalar bize gösterdi ki, TBMM'nin bu sistemdeki etkinliği çok azalmıştır, halkın sorunlarına çözüm üretme merkezi olmaktan da epeyce uzaklaşmıştır.

Yaziya başlarken... 14 Mayıs 2023 seçimlerinin Türkiye için bir yol ayrımı seçimi olacaktır demiştim. Özellikle de kadınlar açısından çok ama çok önemli bir seçim olacaktır. Ben kadınlarımızın toplumun en ileri kesimi olduğuna inanıyorum. Güveniyorum ki, kadınlar karanlığı örenlere karşı aydınlığı seçeceklerdir.

Kaynaklar

- 1- Türk Siyasal Hayatı/ A.Ü. Yayınları, Ankara, 2013.
- 2- Siyaset Bilimi / A.Ü Yayınları, Eskişehir, 2012.

Sevda'nın Seçimi

Sevdiye KURUCU

Turistik bir Ege kasabasında yeni taşındığım apartman dairesinde eşyalarımı getirecek kamyonu bekliyordum. Dışardan sesler geliyordu.

- Kapıyı açar mısınız, alt kat komşunuzum.

Karşımda elinde kahvaltılıklarla dolu bir tepsi, çaydanlık olan orta yaşlarda bir kadın duruyordu. İnce yapılı, saçını tepesinde toplamış, bronzlaşmış teninin, dişlerini daha da ortaya çıkardığı haliyle gülümsüyordu.

- Pencereden gördüm sizi, hayırlı olsun. Güle güle oturun, daha eşyalarınız gelmedi sanırım. Kahvaltılık bir şeyler getirdim hem de tanışırız diye düşündüm.

Elindekileri alıp mutfağa götürürken içeri davet ettim. İçeri girer girmez evde sadece tabure ve tek sandalyeyi görünce koşarak alt kata indi. Elinde bez bir plaj şezlonguyla gelip teklifsizce cam kenarına oturdu. Hemen sorulara başladı. Beni çok merak ettiğini saklayamıyor, bir an önce öğrenmek istiyordu. Nereli olduğumu, yaşımı, kocamı, kaç çocuğum olduğunu öğrenince sanki rahatladı. "İyi ki geldiniz, henüz kimse taşınmadı apartman boş, konuşacak birilerini arıyor insan. Eşim Haydar da pek konuşmaz. Sıkıldım iki aydır.

Getirdiği kahvaltılıkları tabureye yerleştirmeye çalışırken ben de ona birkaç soru sormaya hazırlanıyordum ki daha sormama fırsat vermeden anlatmaya başladı: Ağrı'da doğmuş bankada yirmi yıl çalışmış emekli

olana kadar orada yaşamış. Emekli olduktan sonra yirmi yılını geçirdiği İzmir'i çok sevdiğini ve bu şehrin yaşam tarzını çok değiştirdiğini söylüyordu.

- Aslında altmış yaşımıdayım biliyor musun? Ama nüfus cüzdanımda farklı yazılmış. Doğuda hep böyledir. Çocuk belki ölü diye bir iki yıl sonra yazdırırlar.

Otomatiğe bağlanmış gibi anlatıyordu.

- Annem dindar biriydi, biliyor musun? Babam da sanki inadına içerdi. Alkolikti, hayvancılık yapardı. Öyle çok malımız yoktu hani. Altı kardeşlik. Ben en büyükleriydim. Büyük çocuk olmak zor biliyorsun. Kardeşlerimin ve evin sorumluluğu benim sırtımdaydı. Liseyi zar zor bitirdim. 1970li yıllarda lise bitirmek önemliydi. Üniversiteye gitmek aklımdan bile geçmedi. Dayım Antalya'da yaşıyordu. Beni çalışmam için bankaya sokabileceğini söyledi. Bankalar özellikle kızları sınavsız olarak kadrolarına koşulsuz kabul ediyorlardı.

Ben sanki masal dinliyormuş gibi Sevda'yı dinlemeye başlamıştım. O anlattıkça *Yılmaz Güney*'in filmleri aklıma geliyordu.

- Ne iyi dayıymış, arkada bir dayın varmış yani.

Gülümsedi. Derin bir ah çaktı.

- İşe başladıktan bir yıl sonra tayinimi Ağrı'ya istedim. Çünkü babam hastalanmıştı. Kardeşlerime, anneme bakmam gerekiyordu. Zaten orada işe başladıktan iki ay sonra babam öldü. Annem bir gün görücü geleceğini söylediği zaman şaşırđım. Kısmetim de başka bir bankada çalışıyormuş. Haydar, beni görmüş, beğenmiş işte... İstemeye geldiler. Bizim şehirde pek çok etnik kökenden insan yaşar ama hepimiz birbirimizin adetlerine saygı gösteririz. Annem etnik kökenine karşın Haydar'ı cazip bir kısmet olarak bana yakıştırdı. İş vardı, ailesi de bize oranla zengindi. Üstelik ikimiz de bankacıydık. Çift maaşla rahat geçinirdik.

Sevda nerdeyse nefes almadan hayatını bir çırpıda anlatmak istiyor gibiydi. Sevda'nın anlattıkları ilgimi çekmeye başlamıştı.

Sorularla onu biraz daha konuşmaya teşvik ediyordum.

- Haydar'ı çok beğenmişsin demek ki hemen kabul etmişsin.

- Birbirimizi ancak bir iki kez gördük.

- Söz, nişan, düğün yapıldı mı?

- Hemen nikah, ardından düğün oldu. O gece Selim'e hamile kalmışım. Selim'den üç yıl sonra Nuray, altı yıl sonra Songül doğdu. Çalıştığım için çocukları annem büyüttü sayılır.

- Her şey çok hızlı gelişmiş.

- Dur daha kardeşlerimi de evlendirdim bu arada. Kız kardeşlerim ilkokuldan sonra okumadılar. Konfeksiyon atölyelerinde çalıştılar. Şanslarına da iyi kısmetler çıktı. Onları da ben evlendirdim. Çok şükür mutlular hepsi.

Sadece onu dinlediğimi ve sıkılmadığımı fark ettiğinden konuşmasını bitirmiyordu.

- Bugün bizim memleketin yemeklerini yaptım. Bak yalnızsın. Tabağın bile yok, bize gel akşam yemeğine. Haydar misafir sever.

- Yerleştikten sonra çevreyi tanımak istiyorum. Nerede denize gireceğimi bile bilmiyorum, yakınlarda antik kentler, otantik köyler varmış. Arabamı da getiremedim henüz.

- Sen merak etme, biz her yeri öğrendik sana rehberlik yaparız.

Programlar ertesi gün başladı.

- Bizim kampın denizi harika. Haydar arabayla götüreceksin, hadi sen de gel.

Haydar'ın arabasıyla bankanın kampına denize, çevre köylere, tarlalara, şehir merkezine alışverişe gidiyorduk. Haydar fazla konuşmuyor, alışverişe gittiğimizde bizi arabasında bekliyordu.

Sevda ile sabah erken saatlerde sahilde yürüyüşlere başladık. Yol boyunca neredeyse sadece o konuşuyor, ben arada sorular soruyordum.

- Emekli olduğum yıl Haydar, İzmir şubesine banka müdürü oldu. Çocuklar büyüdü. Üniversiteye gitmeleri ayrı dert. Haydi Ankara'da ev tutuldu falan. Ben de onlarla şehir şehir dolaşım.

- Ne güzel işte okutmuşsun çocuklarını.
- Selim ekonomi okudu, evlendi. Gelinimiz hayırsız çıktı, bir sene bile dolmadan boşandı. Şimdi banka müfettişi olarak Ankara'da yaşıyor. Büyük kızım Nuray da bankacı oldu. Adana'da yaşıyor, kocası da babasının kumaş dokuma imalathanesinde çalışıyor. Durumları çok iyi.

- Ailecek bankacısınız yani.

Küçük kızları Songül'den pek söz etmiyordu. Sadece otuz beş yaşında olduğunu söylemişti. Zaten evlerine gittiğimde de hiç görmüyordum. Hep odasında idi. Eve yakın bir banka şubesinde çalışıyordu. Güzel, sevimli bir kızdı, ama konuşkan biri değildi. Birden bire soruverdim.

- Songül'ü evlendiremedin herhalde?

Başını "hayır" dercesine geriye attı.

- O pek konuşmaz. Depresyonda mıdır nedir? Çocukluğunda havale geçirmişti. İlaç kullanıyor. Ondan içine kapanık, odasına girer, çıkmaz.

Bir akşam hepsini yemeğe davet ettim. Sevda yalnız geldi.

- Şimdi sen bira falan ikram edersen içmem. Haydar içki, sigara içtiğimi bilmiyor. Haydar'a çay davetin olduğunu söyledim. Songül'ün de başı ağrıyormuş. Yorgunmuş.

Sabahları erkenden evden çıkmak istiyordu.

- Haydar uyanmadan dönmem lazım, kahvaltı hazır değilse bozuluyor.

- Sen masaya kahvaltılıkları koysan o sadece çayın altını yakamaz mı?

- Yok beceremez. Ayrıca benim hazırlamamı istiyor.

Yediğimiz içtiğimiz ayrı gitmiyordu. O kadar becerikliydi ki benim sevdiğim yemekleri yapıyor, yemek davetlerine hayır diyemiyordum. Haftanın birkaç günü evlerinde yemektedirim. TV izliyor, sohbet ediyorduk. Her şey mükemmel görünüyordu.

Bir akşam yemeği sonrası nasıl olduğunu bir türlü anlayamadığım bir konudan olay çıktı. Haydar, Sevda'ya hakaret edip bağırma-ya başladı. Duyduklarıma inanamıyordum.

Sevda benim bu sözlü şiddete tanık olduğuma çok bozulmuştu. Fısıldayarak kulağıma eğildi.

- Off bu adamın tiroit hastalığından bu siniri.

O günden sonra mutlu aile tablosu parçalandı. Kısa bir süre sonra Haydar, bavulunu alıp evi terk etti. İzmir'deki kışlık evlerine dönmüştü.

Bu haberi müjde verir gibi sabah yürüyüşe çıktığımızda söyledi Sevda.

- Bu gece yatakta enine boyuna uyudum. Horlama yok, kavga yok, ne güzelmiş yalnızlık...

- Hadi canım olay çok yeni, özlürsün Haydar'ı...

- Hiç sanmıyorum. Keşke hiç gelmese.

- Öyle deme canım sonuçta senin kocan.

Bakışları birden değişti Sevda'nın. Deniz kıyısındaki bir banka oturduk. Elini yüzüne kapatarak anlatmaya başladı.

- Nikahtan sonra bir ay çok iyi geçti. Haydar çok iyi davranıyor, sevgi gösterileri yapıyordu. Bir akşam yemeğinde bankada yaşadığım komik olayı kahkahayla anlatıyordum. "Ne öyle kötü kadınlar gibi gülüyorsun" diye bağırılmaya yüzüme gözüme vurmaya başladı. Ne yapacağımı nasıl davranacağımı bilemedim. Yanlış bir şey mi yapmıştım... Bu konuyu anlatıp fikrini alacağım kimsem de yoktu. Bu davranışının doğal olduğunu düşünen kocam yıllar içinde şiddetin dozunu arttırmıştı. Bazen kıskançlık krizleriyle, bazen beraber yaşadığımız annesinin söylemleriyle beni cezalandırmaya devam etti. Yüzümdeki morlukları fondötenle kapatmaya çalıştım. Bankadaki arkadaşlar olayı normalleştirmeye çalışarak böyle şeylerin evliliğin doğasında olduğunu söyleyerek beni rahatlatmaya çalışıyorlardı. Babam ölmüştü. Annemin beni haklı görmesi mümkün değildi. Kocamdan ayrılısam nereye gidecektim. Yıllar böyle geçti. Üç çocuk bu ortamda büyüdü. Bana kenetlendiler. Babalarından nefret ettiler...

İki ay önce mükemmel bir eş ve baba görünümündeki Haydar gözümde bir canavara dönüşmüştü. Üstü örtülen şiddet konusunu öğrenince tarafsız kalamadım. Sevda tepkilerim karşısında belki de ilk kez hayatının muhasebesini yapmaya başladı.

Günlerce konuştuk. Yaşadıklarını her gün başka bir açıdan değerlendiriyor, her seferinde kendini suçluyor, neden bu kadar sessizce kabullendiğine kızılıyordu. On günün sonunda bundan böyle yaşamını kızıyla veya yalnız sürdürebileceğine ve asla kocasıyla yaşamayacağına karar verdi.

- Bu kadar yıl Haydar beyin emrinde köle gibiymişim. Üstelik şiddet görmüşüm. Songül: "Asla evlenmem" diyor. "Tüm erkekler babam gibidir" diyor. Ona örnek olarak eniştesini gösteriyorum: Büyük kızımın kocası. Beni çok sever, gezi turlarına gönderdi birkaç kere. Evlerine gittiğimde kızımdan çok o yemek yapıyor, içki içiyoruz. Şarkılar söylüyoruz. Haydar böyle ortamlardan hoşlanmaz. Damadım gibi bir kocam olsun isterdim.

- Haydar'la en azından bazı açılardan mutlu olmuşundur.

- Ben kastettiğin mutluluğu bilmiyorum. Her şey görevdi benim için.

Tartışmalarına tanık olduğum o akşamdan sonra evlerine hiç gitmemiştim. Bir gün ısrarla eve yemeğe davet etti. Beni şaşırtan, babası evdeyken odasından çıkmayan, beraberce yemek yemeyen, konuşmayan Songül salona çıkmaya, mutfağı kullanmaya, televizyon izlemeye, annesiyle konuşmaya başlamıştı. TV kumandası Songül'ün eline geçmişti artık. Annesinin izlediği dizileri küçümsemeye, yaptığı yemekleri eleştirmeye başlamıştı.

Yaz aylarını bitirmiştik artık. Sevda deniz kenarında yaptığımız yürüyüşlere her gün bir bahane bularak gelmiyordu. Sabahları kızını uyandırmak ve kahvaltıyı beraber yapmak zorundaydı. Songül'ün çalışma saatleri pandemiden dolayı değişmişti. Bazen öğlene kadar uyuyor, Sevda kahvaltı için bazen

saatlerce bekliyordu. Songül evden çıkarken akşam istediği yemeği söylüyor, yemeği beğenmezse kızılıyordu. Hatta salgından dolayı sokakların tehlikeli olduğunu söyleyip evden çıkmamasını tembihliyordu. Sevda akşamları istediği diziyi izleyemiyor, yemek hazırlamak ve bulaşıkları yıkadıktan sonra başka bir işi kalmadığı için erkenden yatıyordu. Kızının işi gereği evden çalıştığı günlerde gürültü olmaması için televizyonu açmıyor, markete dahi gidemiyordu. Kızı market alışverişini internetten yapmaya başlamıştı. Kocasını gitmeden önce eve girmek istemeyen Sevda evden çıkamıyordu. Neredeyse sadece telefonla görüşmeye başlamıştı. Kahve davetiye bile gelmek için kızına soruyordu. Daha önce kocasıyla yaşadığı olaylardan çekincesizce söz eden Sevda kızıyla yaşadıklarını açıkça anlatamıyordu.

Sevda'daki bu değişim canımı sıkıyordu, ama benim yapacağım bir şey yoktu. İstanbul'daki evime dönme zamanım gelmişti.

Vedalaşmak için kapılarını çaldığımda salonda bir misafirleri olduğunu gördüm. Songül, bankada müşteri temsilciliğini yaptığı yaşlı kadını annesiyle arkadaşlık etsin, diye eve getirmişti...

Sevda'nın istediği özgürlük bu değildi...

Sevda beni İstanbul'a döndükten birkaç gün sonra telefonla aradı. Sesi neşesizdi. İzmir'deki komşusu aramış Haydar'ın hasta olduğunu söylemiş. Komşu kadınların kocasıyla ilgilenmelerinden rahatsız olmuş. İzmir'e gitmiş. Sonra birlikte yazlıklarına geri dönmüşler. Soğuk havalardan başka sorunları yokmuş. Soba kuracaklarmış.

"Songül ne olacak?" diye sordum. "Yine odasına kapandı" dedi. Sustum, "Yaza görüşürüz" dedim.

Portre Fotoğrafçılığı

Ümit Alper TÜMEN

2007 yılının kasım ayında Hindistan'ın kuzeyinde, Dramsala şehrinin kırsalında karşılaştığım, bu güzel kadının fotoğrafı benim için çok özel portrelerden biridir. Portre çekerken, çektiğiniz insanın doğal hallerde olmasını istersiniz. Siz gözlerdeki ışığı yakalamak için fotoğraf makinesinin ayarlarıyla uğraşırken, kadraji ayarlamak, ışık, açı,

etraftaki objelerin durumu vs... derken, karşınızdaki insan doğal olarak sıklır, halden hale girer. Onunla iletişim kurmak, bir yandan da konuşmak sohbet etmek gerekir. Bu güzel Hintli kadınla ikimizin konuşabileceği bir ortak dil maalesef yoktu. Ben kendi dilimde onunla durmadan konuşuyordum. O ise sanırım benim deli olduğumu düşünerek kahkahalarla gülüyordu ya da kendini bir film yıldızı gibi hissettirdiğini düşünüyordu, o elimdeki büyük objektifli fotoğraf makinesiyle. Kim bilir... Fakat o ne düşünürse düşünsün, ben gülmenin bu kadar güzel yakıştığı bu yoksul kadının sayısız portresini çekmek ve onun bu neşeli anını sonsuza kaydetmek istiyordum yalnızca...

ŞİİR

Güldane BULUT

Aç Kollarını Güzel Çocuk

Zeynep ALPASLAN

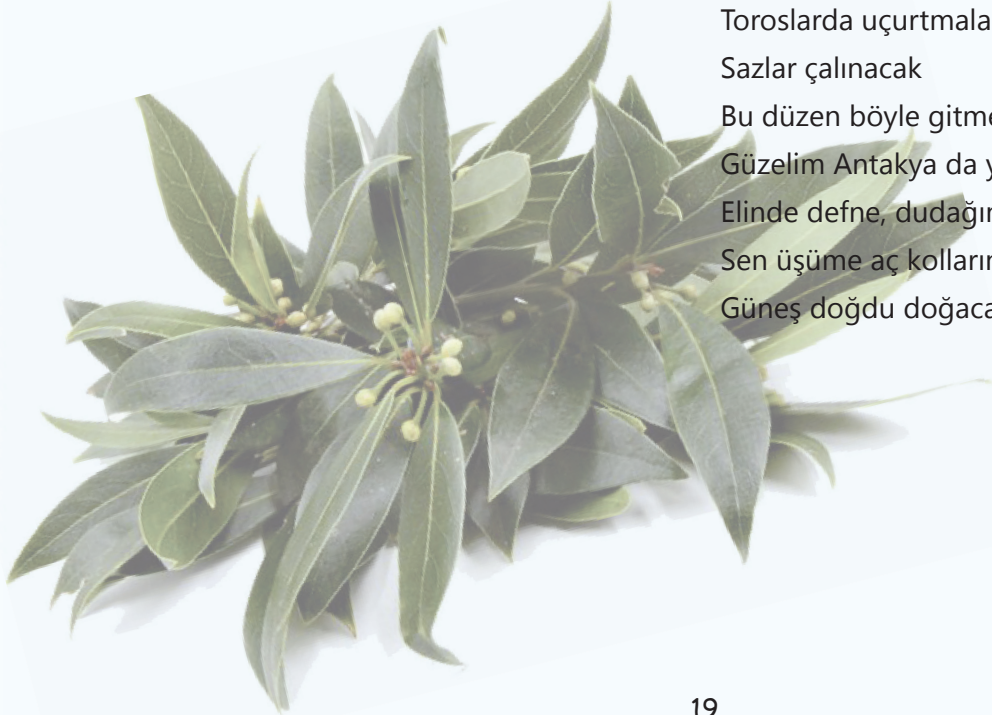
Sevmediklerim

şii sevmezdim
şii içinde buldum kendimi
türkülerini sevmezdim
türkülerinin içinde buldum kendimi
okumayı sevmezdim
kitapların içinde buldum kendimi
insanları sevmezdim
insanların içinde buldum kendimi
çocukları sevmezdim
çocukların içinde buldum kendimi
insan hep sevecek değil ya!...

Dertlerim var kucak kucak
Gezdim Anadolu'yu köşe bucak
Nereye baksam harap evler
Yıkıntılar altında günlerce kalan ölümler
Bulunamadı ölümlere gömülecek mezar
Yıkıntılar altında doğdu çocuk
Defne boyun bükmüş, badem açmıyor çiçek
Sen üşüme güzel çocuk
Aç kollarını güneş doğdu doğacak

Dertlerim var kucak kucak
Yıkıntılarının altında nefesi kesilene
Hangi hekim can verecek
Üşüme aç kollarını güzel çocuk
Güneş doğdu doğacak

Toroslarda uçurtmalar uçacak,
Sazlar çalınacak
Bu düzen böyle gitmez
Güzelim Antakya da yaşam yeşerecek
Elinde defne, dudağında ılık
Sen üşüme aç kollarını çocuk
Güneş doğdu doğacak

Yaşasın 1 Mayıs Emek ve Dayanışma Günü

Nazım HİKMET

Hasan Hüseyin KORKMAZGİL

İstanbul'da 1 Mayıs

Kıpkızıl, kan kırmızı bayraklarımızın alevinden
Sarı kursak bir balon gibi soldu güneş.
Ciğerlerimizde şişen türküler ateş!
Kol kola
Düştük yola
Yedikule'den amele evleri Sirkeci'ye dayandı,
Karagümrük kırmızıya boyandı.
Kasımpaşa tersaneyi yükledi sırtına,
Geçtik köprüden
Geliyoruz:
Yol ver bize Cadde-i Kebir!
Kaldırımları söken topuklarımızla
Tokatlıyan'da göbekli mebusları tokatladık.
Osmanbey'in ensesine atladık!
Zifosladık Şişli'nin kadife mantosunu!
Bugün toz kondurmuyoruz keyfimize!
Bugün "Mayıs Bir"!
Bir Mayıs'ta İstanbul
Bizim olmuş gibidir!

Hürriyet-i Ebediye tepesinde taş kesilen
Mahmut Şevket'in iskeleti!
Seni oraya diken sınıf
Zırnık kadar bile vermedi bize hürriyeti;
Yıkıl karşımızdan!
Yangınları haykıran Yangın Kulesi tepeden
bakma bize
Bir gün elbet
Seni borazan yapacağız kendimize,
İstanbul'un ağız
Haykıracak kızıl inkılâbımızı!

Nun Ha

TÜSTAV Komintern Arşivi'nde 1925 belgeleri arasında tasnif edilmiş, CD No: 27, Klasör No: 27_36, Belge No: 637-638'de yer alan Nâzım Hikmet'in "İstanbul'da 1 Mayıs" şiirini bularak transliterasyonunu yaptı.

Yerlerimiz

ben işçi çocuğuyum evladım
demiryolu atölyesi işçilerinden
emekli Şükrü'nün oğluyum
ekmekle doydu karnım
ekmekle avutuldu
ekmekle korkutuldu
sen sofraya havyar da koysan kuzu
kızartması da
önce ekmeğe varır elim
çilemin adı benim
ekmek kavgası

hiçbir şey istemedim şu dünyadan kendim
için

ne köşk ne araba ne para
tükürmüşsem içine
senin tapındığın o sıfatların
satıyorsam emeğimi yok pahasına
ben işçi çocuğuyum evladım
benim davam başka dava

·Ne seçersek oyuz!
Ben; barışı, sevgiyi,
sosyal adaleti,
özgürlüğü seçiyorum.

·Bir ağaç gibi HÜR, bir orman gibi
KARDEŞÇESİNE yaşamayı seçiyorum.

·Memlekete SOL gerek

·Seçme özgürlüğümün
varoluş nedeni olan
demokratik cumhuriyeti seçiyorum

**BİRLEŞE BİRLEŞE
KAZANACAĞIZ**

1 Mayıs'ların özgürce meydanlarda kutlanmasını seçiyorum

·Ülkemizin en ilerici kesimi kadınlar...
bu seçim onların seçimi olacak.
Karanlığı örenlere karşı aydınlığı seçecekler...

·İnsan hakkı kadar emek hakkı da yaşamsaldır,
İkisi de özgürlükten beslenir.

·İnsanlar eşit ve mutlu yaşasın diye bu ülke yeniden kurulacak...

·Kimi zaman sandığa atılan bir OY,
otokrasi ile demokrasiyi ayırabilecek kadar önemli olabilir.

·Bazı seçimler siyasidir
bazı seçimler ise hesap kitap...
Önemli olan hangi seçim
hangisi için olduğunun farkına varmaktır.

·Yoksulluğun sonu için sosyal adaleti seçiyorum.

Denizlere çıkar sokaklar...

korku duvarları yıkılacak.

BAHARLAR GELECEK

·Yaşanacak baharlarımız ikinciye kalmasın

·İnsanlar eşit ve mutlu yaşasın diye bu ülke yeniden kurulacak...